

THE LINGUISTIC STRUCTURE OF «CITY» LANDSCAPE IMAGE

The article studies the linguistic structure of the landscape image of «city» in postmodern Ukrainian fiction. Landscape is a description of nature as a part of environs. A cityscape is the urban equivalent of a landscape. Townscape is roughly synonymous with cityscape, though it implies the same difference in urban size and density (and even modernity) implicit in the difference between the words city and town. The cityscape allows us to recreate the face of a city. We focus on the features of the urban landscape, which plays a symbolic role in terms of lexical-semantic field «city» in postmodern Ukrainian fiction. Language structure of landscape image «city» in prose of postmodern writers has not been the subject of special study. Landscape description is a picture, the view of areas, that are fixed in the imagination of the observer at some point. Language structure of cityscape closely associated with tokens from the city and semantics of context (description of streets, squares, areas, buildings, recreation facilities, etc.). Language structure of urban landscape units ‘street’, ‘square’, ‘area’ are varied. In postmodern prose there are numerous descriptions of leisure and entertainment. The iconic in a postmodern prose are the descriptions of buildings. Cities are portrayed in varied sensory images. Landscape images allow authors to convey the psychological basis of the plot and the emotional state of the character. The qualitative features characteristic of the urban landscape is not only a description of the realities on the designation of the city, but also the functioning of copyright unusual designs. The artistic means (epithets, metaphors, irony, different personality) play an important role in a city description. The cityscape in a postmodern prose serves different functions as the local identity, as the psychological description and as an identification of author’s attitude.

Key words: landscape, cityscape, epithet, metaphor, irony.

УДК 81.161.2’373.2

О. Ф. Немировська,

к. філол. н., доц.,

Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К.Д.Ушинського,

доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін

ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ ХРОНОТОПУ ДОРОГИ В ЖАНРІ ІСТОРИЧНОЇ ПРОЗИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ В. МАЛИКА «КНЯЗЬ ІГОР»)

У статті розглянуто особливості творення автором хронотопу дороги як одного з чинників утворення жанру історичної прози. Проаналізовано лексеми на позначення руху, описано характер їхнього функціонування у контексті.

Продемонстровано їхні конотативні можливості і стилістичну роль у створенні різноманітних художньо-образних ефектів.

Ключові слова: дорога, шлях, хронотоп дороги, дромонім, історична проза.

Художній простір (ХП) є однією з універсальних категорій, одним із ключових компонентів довершеного художнього цілого; поряд з іншими складовими він є виразником авторської концепції, засобом моральної характеристики героїв, етико-естетичної оцінки. Просторові уявлення митця визначають своєрідність структури його твору, вони є основою сюжету, композиції, системи образів, усіх рівнів тексту. Художній світ – це символічна статико-динамічна модель твору і творчості в цілому, що «формується автором і є результатом його вибору, зумовлена жанром твору, часом відтворюваних подій і часом написання твору» [4, с. 78]. Саме авторські настанови визначають форми виразу і втілення ХП – він може бути природним і побутовим, відкритим, безмежним і обмеженим, закритим; може бути динамічним з різноспрямованим рухом і статичним, застиглим. Спрямований рух у художньому творі (ХТ) зумовлює появу однієї з провідних просторових категорій – образу *дороги*.

Вивчення української художньої прози, поезії, драматургії сьогодні здійснюється у багатьох напрямках: дослідження естетичних основ, вивчення принципів літературної взаємодії, детальне дослідження системи жанрів, естетики і поетики художнього твору (М.П.Брандес, Р.І.Єнукідзе, В.А.Кухаренко, Г.М.Поспєлов, В.В.Різун, І.Б.Роднянська, В.Л.Співак, І.В.Фоменко та ін.). У зв'язку з цим особливої **актуальності** набуває вивчення *хронотопу дороги*, що є суттєвою частиною художнього мікросвіту. Саме в *дорозі* в одній локально-темпоральній площині перехрещуються шляхи і долі різних людей, виникають різноманітні контрасти, стикаються і переплітаються різні долі, зав'язуються і вивершуються події, відбувається розгортання сюжету. Саме лінійний, спрямований простір, уособленням якого є *дорога*, стає підґрунтям для образного переосмислення, метафоризації шляхів-доріг (життєва путь, обрати нову дорогу, історичний / творчий / науковий шлях), а також для моделювання темпоральних категорій («дорога» як засіб розгортання характеру в часі) [5, с. 253]. Будучи найменш дослідженим аспектом ХТ, домінанта *дороги*, що є значущою складовою загального феномену «хронотоп» [7, с. 2], заслуговує особливої уваги. Цей образ може стати просторовою домінантою, композиційним стрижнем оповіді, що структурує весь текст і об'єднує його просторові координати. «... концепт **шлях** є одним з найважливіших «працюючих» концептів у площині «людина – простір», а семантика лексем, що становлять поле шляху, відображає численні аспекти взаємодії людини з близькими або віддаленими, видимими чи уявними просторовими сферами» [9, с. 17].

На нашу думку, це безпосередньо стосується історичного роману Володимира Малика «Князь Ігор», присвяченого історичному походу 1185 року новгород-сіверського князя Ігоря Святославича на половців. Герої роману потрапляють у самий вир трагічних подій, де на них чекають і тяготи походу, і криваві бої з ворогом, і полон та втеча з нього. Зазначений твір є взірцем художньої майстерності, відзначається довершеністю, високою естетичністю, правдивістю у відтворенні історичних подій, реалістичністю у змалюванні характерів, багатством художньо-образних та мовностилістичних засобів. І одним із ключових моментів художньої виразності,

побудови сюжету, реалістичності у зображенні подій є *хронотоп дороги* (ХД), що органічно поєднує в собі часопросторові параметри. «Мало який твір обходиться без будь-яких варіацій мотиву дороги. Більшість творів буквально побудовані на мотиві дороги і дорожніх зустрічах, оскільки хронотоп дороги має широкий обсяг і досить чітко і зрозуміло розкриває просторово-часову єдність» [7, с. 3].

Отже, **темою** нашого дослідження є лексичні і стилістичні засоби виокремлення ХД в жанрі історичної прози. **Матеріалом** розвідки послужив історичний роман В.Малика «Князь Ігор», провідним компонентом якого є ХД, представлений у контексті широко й різнопланово. Ми поставили за мету на прикладі зазначеного твору визначити мовностилістичні засоби виокремлення ХД в жанрі історичної прози. Поставлена мета зумовила низку завдань – проаналізувати тематичне поле дороги, виявити варіанти та описові конструкції, що містять відповідні лексеми, з'ясувати їх стилістичну роль як засобу актуалізації ХП.

Тематичне поле *дороги*, крім власних назв (ВН) - дромонімів *Любецька дорога, Залозний шлях, Залозний, Муравський шлях, Ізюмська сакма*, представлене в романі лексемами *дорога* (*подорож, дороги*); *шлях* (*шляхи, шляхи-дороги*); *путь; стежка* (*стезя, стежина, стежки-доріжки*). «Створюючи текст, автор проводить селекцію знакових форм і відбирає з них ті, які (...) максимально повно й адекватно відображають і виражають задум» [10, с. 110]. Особливістю даного контексту є поодиноке уживання дромонімів порівняно з апелятивними лексемами – *Любецька дорога* (1): «В пам'яті також могутні вали города і дитинця, княжі кам'яні хорони, величний Спаський собор, загородній княжий двір на *Любецькій дорозі*» [6, с. 176]; *Залозний шлях* (4): «... довго обмірковували (...) яким *шляхом* йти – *Залозним*, тобто по лівому березі Дніпра, по Дніпру на човнах чи по правому березі...» [6, с. 88]; *Муравський* [*шлях*] (1): «... чи повернути на захід у тил орільським половцям, погромити їх і вже *Муравським* чи *Залозним шляхом* навпростець, щоб було ближче, повертатися додому?» [6, с. 286]; *Ізюмська сакма* (2): «За два дня полки (...) вийшовши на *Ізюмську сакму*, досягли умовленого місця»; «*Шлях* лежав прямий – по *Ізюмській сакмі*- на Сальницю» [6, с. 285-286]. Усі ВН уживаються у прямому, номінативному значенні, виконуючи функцію локалізації місця дії і розгортання сюжету.

Найбільше семантико-стилістичне навантаження у контексті припадає на лексеми-апелятиви. Саме вони у переважній більшості випадків утворюють просторову площину, що пов'язана з розгортанням сюжету. Завдяки своїй семантиці вони утворюють різноманітні синтагматичні зв'язки. Так, «лексема *дорога* має абсолютний пріоритет при описі просування вперед і перешкод, що зустрічаються на путі» [9, с. 23] і уживається у контексті 57 разів, 20 із них – у складі словосполучень, один раз у множині. *Дорога* щільно пов'язана із композицією твору, долею головних героїв на інших персонажів. Це *дорога додому* із половецького степу [6, с. 287; 376; 418]; *далека дорога* половецького невільника *Ждана* додому і князя *Володимира Галицького* до князя *Ігоря* [6, с. 23; 82; 108; 171]; *довга дорога* *Ждана* і *Любави* до *Києва* [6, с. 95; 109]; *важка дорога* *Ждана* до *Новгород-Сіверського* [6, с. 94; 150]; *зворотна дорога* боярина *Славути* до *Києва* [6, с. 118; 200]; *нелегка дорога* *Самуїла* до половців [6, с. 237; 330]; *наша нелегка дорога* [6, с. 264]; *накатана дорога* [6, с. 402], якою їде *Ярославна* назустріч коханому чоловіку; *далека і небезпечна дорога* [6, с. 270], що чекає на князя *Ігоря* та його воїнів; *тверда найжджена дорога* [6, с. 26], якою їдуть *Ждан* із *Самуїлом* до *Глібова*; *широка найжджена дорога* до *Києва* [6, с.

80], якою їдуть *Ждан і Любава*; *найжджена курна дорога* [6, с. 192], якою тягнуть приреченого на жорстоку кару *Овлура*; *нескінченно важка дорога* [6, с. 38], про яку співає *Славути*; *нелегка зимова дорога* [6, с. 226] *Овлура* до Лубен; *стара найжджена дорога* [6, с. 330] князя *Святослава* до Новгород-Сіверського; *дорога додому* [6, с. 376] князя *Ігоря* з полону; *дорога життя* [6, с. 303], яку перетинає *Янь* половцям, захищаючи *Ігоря* від загибелі. Лексема *подорож* створює сумну тональність при описі переходу *Ігоря* через поле битви, усіяне тілами загиблих русичів: «Сумна це була *подорож* (...) Молода трава вже прикрила обглемедані звіриною та птахами людські кістяки» [6, с. 392]. А словосполучення *остання земна подорож* у контексті опису похорон загиблого *половецького князя Чугая* набуває особливої експресії – у цю останню подорож разом із загиблим відправляється приречений на смерть юний князь *Святослав*: «Схудлого, посірілого *Святослава* прив'язали до воза, на якому лежав прибраний до *останньої* своєї *земної подорожі* *Чугай*, - і процесія рушила» [6, с. 401].

Наступною в порядку частотності уживання стоїть лексема *шлях*, що вживається 49 разів, із 16 – у складі словосполучень, 2 рази – у множині і 2 рази – у сполученні з лексемою *дорога*. Лексема *шлях* «займає видільну позицію: вона активно репрезентує концепт, який перебуває в динамічному стані» [9, с. 26] і створює у контексті різні художні ефекти: *битий шлях*, що з'єднує *Київ* з *Путивлем* [6, с. 22]; *широкий шлях*, яким їдуть *Самуїл* і *Ждан* до *Києва* [6, с. 32]; *цей важкий шлях*, яким тікає з полону *Ігор* [6, с. 384]; *свій власний шлях* торує у поезії князь *Володимир Галицький*, оповідаючи про *Ігорів похід* [6, с. 426]; *половина шляху*, яку встигли здолати половці [6, с. 134]; *на цьому шляху* стоять темною стіною половці, не даючи русичам вирватися з оточення [6, с. 307]; *на своєму шляху* половці нищать усе живе, випалюють села і вбивають мирних людей [6, с. 363]; *шляхи до відступу* перетинають половцям руські воїни [6, с. 140]; пильну охорону шляхів ведуть половці [6, с. 289]; боярин *Славути* з болем згадує *знайомі шляхи-дороги* [6, с. 100]; *усі степові шляхи-дороги* відкриває перед *Самуїлом* і *Славутою* оберег, отриманий від хана *Кончака* [6, с. 326].

Метафоризації лексема *шлях* зазнає, в основному, в мікроконтекстах, де йдеться про життєвий шлях, шлях до влади: «Доля круто повернула *життєвий шлях*» [6, с. 27]; «... той самий *Кза*, який завжди ставав *на його шляху* (...) нині сам назвав його великим ханом! Яка примхлива доля! Вороги своїми руками прочищають йому *шлях до влади!*» [6, с. 297]; «... це для тебе єдиний *шлях на Галицький стіл!*» [6, с. 219]. У контексті опису втечі *Ігоря* з полону метафоризована лексема *шлях* уживається при описі руху зірок на небі: «Вони скочили на коней і повернули на північ, до *Небесного Ока*, довкола якого *верстають свій віковичний шлях усі зірки*» [6, с. 378].

Отже, лексема *шлях* постає у романі як частина певного простору. Проте шлях завжди виводить людину за межі цього простору, у нові виміри, і у досліджуваному творі часто постає як «унікальний об'єкт життєвої сфери» [9, с. 18], особливо при переосмисленні життя людини як шляху.

Лексема *путь*, що використовується, в основному, як засіб експресії, уживається 27 раз у прямому значенні і один раз – у переносному: це *путь додому* *Ждана* з хворим батьком [6, с. 6; 7; 8]; готовність війська рушити *в путь* [6, с. 53]; *путь купця* *Самуїла* до *половецького степу* [6, с. 110]; *путь князя* *Святослава* до інших князів із закликом захистити Русь [6, с. 257]; *путь* *Ігоря* з дружиною на *половецьку землю* [6, с. 259; 263; 264; 279; 295]; *путь* втечі з полону [6, с. 376; 393];

путь Ігоря та інших князів до Києва [6, с. 402; 404]; *зворотна путь* Київського полку [6, с. 64]; *дальша путь* князя Святослава, що збирає військо для походу [6, с. 252]; *ледь помітний путівець* на схід [6, с. 277]. У складі метафори лексема *путь* уживається при описі сходу сонця: «*Золоте сонце, встаючи щоранку на сході, вітало Ігореве військо ласкавою усмішкою і верстало по небу далі свою одвічну путь*» [6, с. 145]. Обмеженість уживання цієї лексеми пов'язана з відсутністю просторових параметрів, непередметністю значення для окреслення частини природної сфери і простору для руху. «...використання лексеми *путь* у предметному значенні пов'язане із входженням (...) в експресивні контексти» [9, с. 20], що є цілком закономірним у досліджуваному романі, в якому переважає «дорожній» сюжет.

Лексема *стежка* («доріжка, протоптана звірами або людьми чи спеціально зроблена людьми» [1, с. 1192]), ключовими ознаками якої є *вузькість*, *звивистість*, зустрічається у контексті у різних модифікаціях: в однині – 7 разів, у множині (у складі словосполучень) – 2 рази; лексема *стежина* – 3 рази; як і лексеми *дорога*, *шлях*, *стежка* також уживається в прямому і переносному значеннях. Перш за все, це *стежка*, *стежина*, що найчастіше зустрічається під час оповіді про втечу Ігоря з полону: «*Стежку ледь видно: петляє в гущавині, незмірно подовжуючи путь*» [6, с. 382]; «*Тепер по стежці нам ходу нема – будемо йти манівцями...*» [6, с. 384]; «*Тепер вони звернули зі стежки і вибирали найсухіші місця*» [6, с. 384]; «*Жданове серце вже здригнулося від якоїсь неясної, тривожної надії, і він швидко метнувся по стежці вниз*» [6, с. 396]; «*Звивистою стежиною піднялися до Аскольдової могили*» [6, с. 79]; «*Ігореве військо по крутій стежині піднялося на високу Ізюмську гору*» [6, с. 289]; «*Хуртовина не вицухала п'ять днів – занесла усі сліди, всі степові стежки-доріжки*» [6, с. 8]; «*Та до рідної землі на крилах летіла б – щоб хоч одним оком уздріти її, на рідні стежки-доріжки поглянути*» [6, с. 195]. Як метафора, лексема у різних варіаціях уживається у значеннях: *стежа татя-грабіжника* [6, с. 80]; «*Проторив стежину й іншим*» [6, с. 389] «*Не довго вже йому стежку топтати на білому світі...*» [6, с. 219]; *незрадлива стежка дружби* [6, с. 254]. Контрастну опозицію утворюють лексеми *стежка* і *шлях* при описі погоня половців за Ігорем: «*У Ігоря один шлях – на захід сонця. Та не одна стежка: і по цьому березі, і по тому, і понад самою річкою...*» [6, с. 381]. Отже, домінанта *дороги* вибудовується в романі за допомогою різноманітних мовних засобів, в т.ч. компонентів синонімічного ряду *дорога*, кожен з яких містить виразні семантичні і стилістичні відтінки.

В умовах художнього контексту з найбільшою силою виявляються стилістичний потенціал мови і багатство емоційно-експресивного плану. «...конотативні ознаки будь-якого слова, що традиційно вважаються вторинними, додатковими, факультативними, стають основними» [3, с. 41]. У досліджуваному творі спостерігається стилістична трансформація окремих лексичних одиниць, в т.ч. і онімних, наповнення їх особливим смислом. Так, опис *Залозного шляху* з поясненням походження даної назви супроводжується концентрацією топонімів різних розрядів, що відбиває тогочасну реальну топонімічну ситуацію: «*Залозний шлях починався в Києві і колись з'єднував його з Тмутараканню, а після захоплення її половцями – з Половецькою землею. Правим берегом він тягнувся до Заруба, де подорожні переправлялися боком через Дніпро, і прямував на південний схід уже лівим, низинним, берегом, густо порослим очеретами, вільшняком і найбільше – лозою. Тому і прозвали його Залозним, тобто шляхом за лозами*» [6, с. 108]. Масштабне нагромадження топонімів у сполученні з «дорожніми» лексемами

створює ефект панорами – читач мовби переноситься у 12 століття, охоплює думкою територію Київської Русі, Половецької землі, Європи. Подібні топонімічні масиви [8, с. 13-15] створюють емпфу і градацію, що підсилюють експресивність і виразність: *«Прямий, узвичаєний шлях на половців здавна відомий: з Києва – це Залозний шлях, з Чернігова – уздовж Поля на Ромен чи Лубен, а там на Оріль та Самару, з Новгород-Сіверського – поперек Поля до Сули і звідти вже на Оріль та Самару. Або прямо на Дон через Мерло, як ми ходили торік»* [6, с. 244]; *«... виїхали на битий шлях, що з'єднував Київ та Переяслав з Путивлем, Рильськом та Курськом»* [6, с. 22]; *«Стоїть він край битого шляху, що веде на Волинь та в Галицьке князівство, у Польщу та Угорщину, Моравію та Чехію, а там далі – і в Священну Римську імперію»* [6, с. 88].

Протягом розгортання сюжету «дорожні» лексеми сполучаються з іншими онімними і безонімними номінаціями; уживаючись у складі стилістичних фігур, вони зазнають переосмислення і трансформуються у виразні конотеми, часто з відтінком суму, навіть трагічності: 1) дорога додому, переміщення - *«... однієї ночі, коли за хурделила буремна хуртовина, рушили в дорогу»* [6, с. 8]; *«Єдиний шлях – до Києва!»* [6, с. 79]; *«Не витримала б довгої дороги до Новгород-Сіверського»* [6, с. 95]; *«Останні сили, що тримали її в дорозі до рідного порога, вичерпались»* [6, с. 154]; *«Кожен обрав собі свій шлях»* [6, с. 139]; *«... через кілька років буду верстати шлях через їхні землі»* [6, с. 167]; *«Мені довелося під наглядом Рюрикових кметів верстати шлях до Галича»* [6, с. 168]; *«... в моєму серці змалку жила мрія пошукати колись шляху в невідомий город Тматорокань»* [6, с. 161-162]; *«Дон мене кличе! Великий Дон! Там моя слава! Там шлях до града Тматороканя, яким солоділи мої предки»* [6, с. 279]; *«Там шлях на Руську землю!»* [6, с. 300]; *«Гор кидав свої дружини в атаку на північ, у той бік, де відкривався найближчий шлях до Дінця»* [6, с. 305]; 2) контрастні опозиції (антитези) – *«Поволі їхали на захід, з Половецької землі в Руську»* [6, с. 5]; *«Не пустимо поганих на Русь! Загородимо їм дорогу своїми щитами!»* [6, с. 213]; *«... перекрити ворогові шлях на рідну землю!»* [6, с. 223]; *«Чи не пора сильною збройною рукою перепинити шлях поганим на Русь?»* [6, с. 248]; 3) метафоризація (життєвий шлях, шлях до звершень) – *«... доля вготувала йому інший шлях»* [6, с. 41]; *«Довгий і нелегкий це був шлях – і ось сьогодні все Половецьке поле кричить «славу» на його честь...»* [6, с. 185]; *«... це для тебе єдиний шлях на Галицький стіл»* [6, с. 219]; 4) відчуття майбутньої трагедії – *«Княже, тебе не стривожила недобра прикмета? Ти твердо намірився продовжувати путь?»* [6, с. 279]; *«... я цього не зроблю, хоча б усі знамення світу стали на моєму шляху!»* [6, с. 284]. Останні два приклади, завдяки супроводжуючим словосполученням *недобра прикмета*, *усі знамення світу* підсилюють зловісну тональність, утворюють сумну перспекцію прийдешньої поразки Ігоревого війська.

Таким чином результати дослідження хронотопу дороги у романі В.Малика «Князь Ігор» демонструють використання автором для його створення різноманітних мовностилістичних засобів. Перш за все, це ВН - дромоніми *Любецька дорога, Залозний шлях, Муравський шлях, Ізюмська сакма*; далі йдуть ключові апелятивні лексеми – *дорога, шлях, путь, стежка*. До них приєднуються різні стилістичні прийоми – метафоризація, повтор, градація, контрастна опозиція, що разом утворюють домінанту *дороги*, нерозривно пов'язану із художнім локосом в усіх його проявах – національних, етичних, історичних. «При створенні

літературного тексту письменник виявляє (...) вміння відтворити і витлумачити об'єктивну реальність тими чи іншими методами, прийомами і засобами словесно-художнього зображення» [2, с. 105], що підпорядковуються єдиній меті – правдивому відтворенню історичної правди, масштабному, панорамному зображенню історичних подій, чіткій локалізації місця дії, створенню художнього цілого у його єдності, закінченості і глибині ідейного змісту.

Література

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / Уклад. і гол. ред. В.Т.Бусел. – К., 2002. – 1440 с.
2. *Гончарова Е.А.* Лингвостилистические способы номинации персонажей в литературном тексте и их значение для художественного смысла произведения / Е.А.Гончарова // *Художественный текст. Структура и семантика* / Межвуз. сб. науч. труд. – Красноярск: КГПИ, 1987. – С.105-111.
3. *Иванова Н.И.* Смысловая перспектива поэтонима как проявление его символичности / Н.И.Иванова // *Записки з ономастики: Зб. наук. праць.* – Вип.2. – Одеса: Астропринт, 1999. – С.40-47.
4. *Кардашук О.В.* Засоби вираження категорії простору в художньому творі / О.В.Кардашук // *Записки з загальної лінгвістики: Зб. наук. праць.* – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – Вип.6. – С.78-84.
5. *Лотман Ю.М.* В школе поэтического слова: Пушкин. Лермонтов. Гоголь: Кн. для учителя / Ю.М.Лотман. – М.: Просвещение, 1988. – 352 с.
6. *Малик В.К.* Князь Игорь / В.К.Малик. – Харків: Фоліо, 2014. – 476 с.
7. *Меркулова И.И.* Хронотоп дороги в русской прозе 1830-1840-х годов: АКД / И.И.Меркулова. – Самара, 2007. – 22 с.
8. *Перкас С.В.* Парадигматические и синтагматические аспекты лингвостилистического потенциала топонимов в современном английском языке: АКД / С.В.Перкас. – М., 1980. – 16 с.
9. *Радзівєвська Т.В.* Концепт шляху в українській мові: поєднання ідей простору та руху / Т.В. Радзівєвська // *Мовознавство*, 1997. - № 4-5. – С. 17-26.
10. *Сераджим К.С.* Текст як комунікативне вираження дискурсу / К.С.Сераджим // *Вісник Запорізького державного університету: Зб. наук. статей.* – Вип.1. – Запоріжжя, 2001. С.109-115.

А. Ф. Немировская,

Южноукраинский национальный педагогический университет
имени К.Д.Ушинского,
кафедра украинской филологии и методики обучения специальным дисциплинам

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ СВОЕОБРАЗИЕ ХРОНОТОПА ДОРОГИ В ЖАНРЕ ИСТОРИЧЕСКОЙ ПРОЗЫ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА В.МАЛИКА «КНЯЗЬ ИГОРЬ»)

В статье рассматриваются особенности создания автором хронотопа дороги как одного из составляющих жанра исторической прозы. Проанализированы

лексемы, обозначающие движение, описаны особенности их функционирования в контексте. Продемонстрированы их коннотативные возможности и стилистическая роль в создании разнообразных художественно-образных эффектов.

Ключевые слова: дорога, путь, хронотоп дороги, дромоним, историческая проза.

O. F. Niemirowska,

South-Ukrainian Teacher's University named K.D.Ushinsky,
Department of Ukrainian philology

THE BELLE-LETTER ORIGINALITY IN THE GENRE OF HISTORICAL PROSE (BASED ON V.MALYK'S «PRINCE IGOR» NOVEL)

In the article is realized the chronotope of the road as on the ways building genre of the historical prose. It is analyzed the lexemes of the different perks of the speech for reflecting moving, described their character in the context. It is demonstrated their connotative abilities and stylistically role in forming different associations, contrast oppositions in the building of the fiction work. The sense of the chronotope of the roads in the belle-letter is very important, so long as rare work of literature does without some variations of the motif of the road. Many works of the literature on the dominant of the road and of the road's meeting are building, so long as the chronotope of the roads has the big volume and it very accurate reveals the unity of the local and the temporary. The writers are using various stylistically means for create of the chronotope of the roads. It is the proper names – dromonyms and the key common nous – the road, the way, the path and the various stylistically methods. All its together create of the dominant of the road, which has to do with the belle-letter space in all his proves – national, ethically, historical.

Key words: the way, the road, the dominant of the roads, the dromonym, the historical prose.

УДК 811.161.2'37:821.161.2

А. Л. Порожнюк,

к. філол. н., доц.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
доцент кафедри української мови

СЕМАНТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СЛОВА В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Різні типи семантичних трансформацій мовних одиниць у художньому тексті розглядаються як акт творчості, як суттєва складова частина вторинної моделювальної системи – тексту, як основа образного смислу, як глибинний зв'язок частини і цілого – семантики слова і семантики тексту.

Ключові слова: художній текст, семантична структура слова, сема, семантичні трансформації.